

Državno natjecanje Filozofija

(školska godina 2021./2022.)

TEST

1. Pažljivo pročitaj sljedeći primjer.

Uvjerena sam da je javno isticanje onoga u čemu smo dobri neumjesno pa i moralno pogrešno. Posebno mi je odbojno kada u medijima vidim jednu cijenjenu književnicu kako navodi svoje nagrade i priznanja, a uz to još prikazuje i svoj uspješan život. Ona doista ne razumije da je prava sreća u prosječnosti. Ponekad maštam o tome da joj u lice saspem sve što mislim o njenoj razmetljivosti. U raznim internetskim zajednicama ukazujem na njenu moralnu nesavršenost i nesavršenost takvih ljudi koji misle da su iznimni. Vješta sam u otrovnim komentarima. Pišem anonimno.

Koje osobine Nietzscheova čovjeka resentimana pronalaziš u navedenom primjeru? Navedi najmanje tri osobine. (3 boda)

Mogući odgovori:

- Otrovnici i neprijateljski osjećaji
- Voli skrivenost
- Mrzi bolje od sebe
- Zamišlja osvetu
- Vrednuje prosječnost, a ne iznimnost

2. Što je, prema Nietzscheu, sreća za plemenite i otmjene, a što za ljude resentimana?

(2 boda)

1 bod = plemeniti (otmjeni, dobronamjereni) osjećaju se kao „sretni“, oni su nabijeni snagom i nužno aktivni, za njih je aktivnost sreća, nema sreće bez aktivnosti

1 bod = ljudi resentimana sami sebe uvjeravaju da su sretni, lažu si da su sretni, svoju sreću umjetno konstruiraju pogledom na svoje neprijatelje, njima je sreća u pasivnosti (mirovanju, narkozi, spokoju, ošamućenosti, duševnom i tjelesnom opuštanju...)

3. Vodeći se razmatranjima F. Nietzschea, u tablicu razvrstaj navedene karakteristike ovisno o njihovoj povezanosti s ljudima otmjenog ili robovskog morala. (3 boda)

- a. prvu reakciju nadoknađuju imaginarnom osvetom
- b. ljubav spram svojih neprijatelja
- c. posjeduju snagu potrebnu za zaborav
- d. burni iznenadni izljev gnjeva
- e. unaprijed kaže „ne“ onomu što je „izvan“, što je „drugo“, što „nije on sam“
- f. djeluju spontano
- g. potrebni su im vanjski podražaji; njihova akcija zapravo je reakcija

Ljudi robovskog morala:	Ljudi otmjenog morala:

Rješenje:

ljudi robovskog morala: a, e, g

ljudi otmjenog morala: b, c, d, f

3 boda (sve točno 3 boda, jedna greška 2 boda, dvije greške 1 bod, 3 i više grešaka 0 bodova)

4. Na sljedeća pitanja odgovori vodeći se razmatranjima o emocijama Williama Jamesa.

a) Od ponuđenih odgovora izdvoji tri faze emocionalnog procesa prema Williamu Jamesu te ih navedi redoslijedom njihova pojavljivanja. (1 bod)

- A. Tjelesne manifestacije
- B. Mentalna percepcija činjenice
- C. Emocija kao osjećaj promjene
- D. Emocija kao reakcija na percepciju

Odgovor: 1.)____, 2.)____, 3.)____

Rješenje: 1.) B, 2.) A, 3.) C

b) Razmotri sljedeći primjer.

Odlučio si provesti lijepi ljetni dan planinareći s prijateljima. Izabrali ste zabačenu stazu kojom ne ide mnogo ljudi, a i vama je nova. Tijekom bezbrižne šetnje šumom iznenada se ispred vas pojavio medvjed.

Na tom primjeru opiši tijek nastanka emocije straha prema Williamu Jamesu. (1 bod)

[*Rješenje:* Uočavanje medvjeda predstavlja percepciju uzbuđujuće činjenice. Nakon toga slijede tjelesne reakcije poput drhtanja, znojenja dlanova, promjene u ritmu disanja i slično. Zbog tih tjelesnih reakcija osjećamo emociju straha odnosno osjećamo strah jer drhtimo, znoje nam se dlanovi, dišemo drugačije itd.]

c) Na osnovu teksta Williama Jamesa “Što je emocija?” odredi je li on zastupnik kognitivne ili afektivne teorije emocija. Zaokruži točan odgovor. (1 bod)

A) kognitivne teorije emocija

B) afektivne teorije emocija

Rješenje: B

5. Razmisli o argumentima za obranu ili osudu samilosti.

a) Martha Nussbaum navodi tri tvrdnje koje se protive samilosti. Navedi ih i ukratko opiši. (3 boda)

1 bod = Samilost smatra važnim ono što nije važno; vrijedna dostojanstvo patnika time što podrazumijeva da su mu potrebne ovosvjetske stvari.

1 bod = Samilost je povezana s našim neposrednim iskustvom te pretpostavlja da svi žive na isti način, imaju jednake potrebe, vrijednosti i jednako iskustvo patnje.

1 bod = Otvorenost za samilost znači otvorenost i za druge emocije poput bijesa, zavisti, mržnje i okrutnosti.

b) Navedene filozofe/škole razvrstaj u tablicu ovisno o njihovim stavovima o samilosti. (2 boda)

Sokrat, Platon, Aristotel, stoici, Rousseau, Kant

Branitelji samilosti:	Protivnici samilosti:

--	--

Rješenje (sve točno 2 boda; jedna greška 1 bod; dvije greške 0 bodova):

branitelji samilosti: Aristotel, Rousseau

protivnici samilosti: Sokrat, Platon, stoici, Kant

6. Pažljivo pročitaj sljedeće primjere. Za svaku opisanu situaciju odredi bi li patnik, prema razmatranjima Aristotela i Marthe Nussbaum, izazvao samilost. Svoj odgovor potkrijepi navođenjem argumenata iz teksta Marthe Nussbaum o suosjećanju. (4 boda)

- a) Marko ne može nastaviti studij jer je član njegove obitelji prokockao sav novac za školarinu. Sada pati jer je prisiljen promijeniti svoje planove o budućnosti.

1 bod = U ovom primjeru pojavila bi se samilost jer su prisutna sva tri uvjeta: patnja je ozbiljna, njen uzrok nije sam patnik, a to bi se i drugima moglo dogoditi.

- b) Jedva si dočekaš provesti dan na plaži, uživajući na suncu. Baš kad si se smjestio i pomislio kako je život lijep, pored tebe se našla obitelj s malim djetetom. Raširili su veliki suncobran čija sjena pada i na tvoju ležaljku. Htio bi se preseliti, ali sva druga mjesta na plaži već su zauzeta. Nesretan si – zašto se baš tebi događaju takve stvari?! Požalio si se prijateljima.

1 bod = U ovom se primjeru ne bi pojavila samilost jer je patnja trivijalna, unatoč tome što patnik vjeruje da je vrlo značajna.

- c) Ana je u zadnji čas krenula s koncerta, no ipak nije stigla kući u dogovoreno vrijeme. Roditelji su je zbog kašnjenja fizički kaznili, oduzeli joj mobitel i zaključavali u sobu svaki dan nakon škole.

1 bod = U ovom primjeru pojavila bi se samilost. Patnja je ozbiljna, a i drugima bi se moglo dogoditi da zakasne. Uzrok patnje je sam patnik, no kazna je u ovom slučaju nerazmjerna propustu pa bi se samilost svedjedno pojavila.

- d) Prema Marthi Nussbaum, možemo li osjećati samilost za osobu koja je posve zadovoljna? Objasni na sljedećem primjeru: Malo dijete koje se sretno igra ne znajući da mu slijedi teška operacija.

1 bod = Da, možemo osjećati samilost za osobu koja je zadovoljna jer je situacija ozbiljna iako toga osoba nije svjesna. Samilost zauzima promatračevo gledište, ali pritom ne prihvaća prosudbu promatrane osobe kao posljednju riječ.

7. Koje književne vrste prema Marthi Nussbaum uče samilosti? Navedi njezine argumente za svaku vrstu! (2 boda)

1 bod = tragedija (antička tragedija) jer upoznaje gledatelje s onim lošim što se može dogoditi (i prije nego ih to nauči sam život), traži poistovjećivanje čak i s onima na čijem mjestu gledatelji nikako ne mogu biti, uči o društvenoj pravednosti

1 bod = roman (realistički roman) jer pred čitatelja stavlja konkretniji misaoni eksperiment o klasi i o svakodnevnom životu, predstavlja obične živote i situacije (za razliku od antičke tragedije), gledatelj više uči o društvenoj egalitarnosti

8. Riješi sljedeće zadatke vodeći se analizama gađenja koje je poduzela Martha Nussbaum.

a) Navedi tri primjera koja Martha Nussbaum navodi kao projekcijske reakcije gađenja prema van. (1 bod)

1 bod = mizoginija, antisemitizam, homofobija

b) Objasni na koji način pogrešno regulirana emocija gađenja dovodi do diskriminacijskih praksi. (1 bod)

1 bod = Tijekom odgoja usvajamo osjećaj gađenja prema izlučevinama našega tijela. Ne možemo podnijeti vlastitu animalnost i smrtnost pa projiciramo gađenje prema van, na druge skupine. (*Moguće dodatno pojašnjenje:* Na tim osnovama pojedine skupine ljudi proglašavamo odvratnima, nositeljima animalnih karakteristika od kojih se sami želimo distancirati. Obično se radi o onima koji su od nas drugačiji. Želimo se od njih odvojiti te ih diskriminiramo).

c) Objasni zašto smo skloni počinitelje zločina promatrati kao čudovišta prema kojima osjećamo gađenje. (1 bod)

1 bod = Gađenje spram zločinaca ukazuje na to da o njima mislimo kao o drugačijima od nas, čudovištima koja su po svojoj prirodi izopačena i nehumana, onakva kakva mi nikada ne možemo postati.

9. Objasni kako Sartre razlikuje psihologiju i fenomenologiju povezivanjem pojma emocija s pojmovima činjenica i značenja. (2 boda)

1 bod = Emocije su u psihologiji činjenice. Emocija sama po sebi je ne-značenjska, ona ne znači ništa, ona je činjenica. Psihologija crpi svoje izvore isključivo iz iskustva pa se zapravo sve proučavanje emocija svodi na gomilanje činjenica.

1 bod = Emocije su u fenomenologiji fenomeni, a ne činjenice. Fenomenolog ispituje emociju na svijesti i na čovjeku, pita i što je ona i što nas može naučiti o biću koje može biti emotivno i kakva treba biti svijest da emocija bude moguća. Emocija je značenjska. Fenomenolog proučava značenje emocije.

10. Opiši što je za Sartrea istinski smisao straha te objasni razliku između aktivnog i pasivnog straha. (3 boda)

1 bod = Istinski smisao straha je negiranje, kroz magijsko ponašanje, predmeta vanjskog svijeta; radi se o svijesti koja se želi negirati, ukinuti i sebe i predmet straha

1 bod = u pasivnom strahu dolazi do negiranja opasnosti koje se događa kroz opću slabost i padanje u nesvijest; dolazi do poništavanja opasnosti kroz poništavanje same svijesti

1 bod = aktivni strah pogrešno se smatra racionalnim ponašanjem jer se radi o bijegu iz opasne situacije odnosno stvaranju najveće moguće distance između nas i izvora opasnosti. Međutim, radi se o bijegu koji je izazvan time da ne možemo sebe poništiti u nesvjestici. Bijeg je tako glumljeno padanje u nesvijest.